

רשא סלטי

יומן מצור (קטעים)

יומן מצור 2 (נשלח ב-14 ביולי 2006)

יקירי,

אני יושבת כעת בבית קפה ברובע חמרה שבמערב ביירות, המלא באנשים המנסים לברוח מההיגרות אחר דיווחי חדשות עשרים וארבע שעות ביממה, כמוני. החשמל מנותק מזה זמן, והעיר שורדת בזכות גנרטורים. שבה השיטה הישנה, כה מוכרת מזמן המלחמה, כאשר נתנו לגנרטורים לנוח מעט. בית הקפה אפלולי, חם ולח. מכונות האספרסו והמערבלים דוממים. שיחות, שמועות ותסכולים צפים בחלל החדר. טוב לי כאן יותר מאשר בבית, שם אני עוקבת אחר החדשות, תיעוד חי וישיר של מצוקתנו בסמאות קליטות.

קולם של מטוסי קרב ישראליים פולח את האוויר מדי פעם. הם מפזרים כרוזים כדי לנהל מלחמה "פסיכולוגית". אמש, כישורי הרגישות הנרכשים שלהם דחקו בהם לייצץ לתושבי הפרברים הדרומיים לברוזה, משום שהלילה אמור להיות "חם". היום מזהירים הכרוזים כי הם מתכננים להפציץ את כל יתר הגשרים והמנהרות בכיירות. האנשים נוהרים לסופרמרקטים כדי לאגור מזון.

הבוקר כתבתי באימיילים שלי לאלה אשר שאלו לשלומי, כי אני מוגנת וכי נדמה שהמטרות הן רק אתרים של החזבאללה וקהל בוחרים. עכשיו אני מתחרטת שכתבתי כך. ההתקפות יחריפו. עד לפני שעות ספורות הם רק הפציצו את מסלולי הטיסה של נמל התעופה, כאילו כדי "למוער" את הנזק. לפני כמה שעות ארבעה פגזים ניחתו על הבניינים של נמל התעופה החדש והנוצץ שלנו.

הלילה היה מטלטל. הפרברים הדרומיים ונמל התעופה הופצצו מן האוויר ומן הים. מהדירה שבה אני חיה נשקף נוף מרהיב של מפרץ ביירות. יכולתי לראות את ספינות המלחמה הישראליות מפגיוזות בנחת. מרהים כמה נוח להם בשמים שלנו, בים שלנו; הם פשוט משוטטים, מפגינים את נחת זרועם וטופחים לעצמם על השכם.

הבורגנות הנחמדה דוברת הצרפתית והאנגלית ברחה להרי הנוצרים, מתוך אמונה

ותיקה שישראל לא תפציץ את הרי לבנון ה"מאוכלסים" בנוצרים. אולי הפעם יתברר שהם טועים? אנשי מדינות המפרץ, הסעודים, הכווייתים ושאר מהגרים, ברחו כולם מהארץ באוטובוסים דרך דמשק, לפני שהדרך הופגזה. הם אמורים היו להיות סם החיים של כלכלת המדינה הזאת. הניגוד בין הפניקה שלהם לבין התרסתם של תושבי הפרברים הדרומיים היה כמעט קומי. יחד עם זאת, אני חייבת להודות שהפעם אני עייפה מכדי להתריס כנגד כל דבר שהוא בעבור כל מטרה שהיא. למען האמת, אין שום מטרה. יש רק משא ומתן מרושע בנוסח פוסט־קיסנינג'רי. אני כמעט מסוגלת לשמוע את קולו רווי השנאה כשהוא מסביר בלאקוניות, כדרכו, את הריסתה של ארץ, מותן של משפחות, של אנשים בעלי חלומות ושאיפות, כדי שהישראלים ישיגו עוד משהו, תמיד עוד משהו.

אף שאיני מסוגלת להבחין בכך, נאמר לי מכל עבר כי יש סיבה ומסובב, תוכנית על ואסטרטגיה. דומה שהאסטרטגיה הצבאית קצרת הטווח היא לפגוע בתחבורה, בתקשורת ובתחנות הכוח. האזור הדרומי הפך עתה למובלעות קטנות שאינן יכולות לקיים תקשורת זו עם זו. לרובן יש דלק, מזון ואספקה בכמות המספיקה עד מחר, אך לאחר מכן בידודה של כל מובלעת יוביל לטרגרדיה. ראשי ערים ומושלים זעקו לעזרה בטלוויזיה.

הכל משיב את הדי 1982, המצור הישראלי על ביירות, סיוט בהקיץ שלי, או אחד מהסיוטים בהקיץ שלי. גם אז היה קיץ. הצבא הישראלי חצה את הדרום בצעדה וכיתר את ביירות. במשך שלושה חודשים שלח הממשל האמריקאי מסרים דחופים כדי שהצבא הישראלי ינהג באיפוק. הישראלים הבטיחו לאמריקאים כי הם פועלים כיאות. מפקדת אש"ף היתה אז במערב ביירות. חשתי בטוחה בקרב הלוחמים הנאים. כמה אני מתגעגעת אליהם. בין החזבאללה לצבא לבנון איני מרגישה בטוחה. אנחנו חשופים, חסרי הגנה, מעוררי רחמים. אני מבוגרת יותר, מודעת יותר לסכנה. אני בת שלושים ושבע ובאמת מפוחדת. קולם של מטוסי הקרב מפחיד אותי. אני לא מתמרדת, לא נותרה בי התנגדות. אין שום סולידריות, אין מטרה של ממש.

אני אפילו יותר מעוצבנת, משום שאף אחד אינו יודע כמה קשה לכולנו היה השיקום אחרי המלחמה. אלהרירי לא חולל נסים. אנשים עובדים קשה ומקריבים המון, וכך מושגים דברים. אף אחד מלברנו אינו יודע כמה יקר ומתיש היה השיקום. כל גשר, כל מנהרה וכל כביש ראשי, מסלולי הטיסה של נמל התעופה, כל הדברים הללו נבנו בזיעת אפנו ובדמעותינו במחיר גבוה פי שלושה מהעלות האמיתית של בנייתם, משום שכל חבר ממשלה, כל אישיות בחונטה הסורית השלטת, כל שחקן ראשי בממשל אלהרירי ומחוצה לו, כולם היו גנבים. הסכמנו לגניבה ולשוד רק כדי שהדברים יושגו, כדי לגמור עם זה. לכל אחד מאתנו היו שתי משרות (אני לא מתכוונת לאלטיה השלטת, כמובן),

שילמנו מסים ומחירים שרוצצו את גבנו, כדי להזין את "האמנה החברתית". לחמנו ונאבקנו במתקפה הניאו-ליברלית, ביוהרתם של היועצים הכלכליים ובתאוות הבצע של בעלי החובות, רק כדי שתהיה לנו מדינה נחמדה שמתפקדת בצורה מינימלית, שדברים מתבצעים בה, שעומדת על רגליה, פחות או יותר. חברה ערבית אזרחית משגשגת. בתי ספר ציבוריים הוקרבו לטובת כבישים עבור האזורים הכפריים המוזנחים וכדי שכמה קצינים סוריים יתעשרו, ואנחנו הסכמנו. אכן היה צורך דחוף בכביש ההוא, והיה צריך להגן על "ההסכמה הלאומית השברירית". ויתרנו על רשתות הגנה סוציאליות, ביטוח בריאות לכל, איגודים נשברו והוכנעו, השתלטו על מרחבים ציבוריים ואנו הרכנו את ראשינו והסכמנו. הפליטים הפלסטינים נדחקו עמוק יותר ויותר לנשייה, חבויים מן העין ומן התודעה, "כדי לשמור על זהותם", כך נאמר לנו, ואנו הסכמנו. בתמורה היתה לנו מדינה חילונית שבה החזקאלה ו"הכוחות הלבנוניים" יכלו להתקיים זה לצד זה ולהיאבק בפרלמנט, ולא בכדורים. חרקנו את שינינו ונשכנו את שפתותינו, מחינו והוכנסו, ככשנו את הרחובות, פעם אחר פעם המרינו שעות עוצר שהוטלו בידי הצבא, כדי להגן על קמצוץ זכויות האזרח, קמצוץ הדמוקרטיה למראית עין, וכל מה שצריך זו מתקפה אווירית אחת כדי שכל קורבנותינו ויגיע כפינו יתנפצו לרסיסים. העניין איננו

נמל התעופה, אלא מה שבנינו בתקופה שלאחר המלחמה.

רשא

יומן מצור 5 (נשלח ב־17 ביולי 2006)

לילה שקט בביירות, פחות או יותר, בהשוואה למה שחוו תושבי צור, הדרום, בקעת הלבנון וטריפולי. הם הופגזו מן האוויר ומן הים כמעט ללא הפוגה. צור במצב איום ונורא. 30 אלף עקורים, ראש העיר הופיע בטלוויזיה וזעק לעזרה, קולו נשנק מייאוש. האספקה שלהם אזלה, הם אינם מסוגלים לטפל בכל הפצועים שלהם, ומלאי הדלק ושאר המצרכים הבסיסיים הידלדל כמעט עד כלות. (הצבא הישראלי רוצה "לפנות" שלושה מחוזות בדרום: צור, מרג' עיון ובנת ג'ביל, כהכנה ל"אזור חיץ של עשרים קילומטר").

נמל טריפולי הופגז. נמל ביירות הופגז. היקף המטרות הורחב למחוזות כאב חדשים: אזרחים, אזרחים, אזרחים ומאגרי דלק (ג'ייה, תחנת כוח שמשרתת את הדרום, ושוב נמל התעופה), מתקני אחסון לירקות ופירות בתענאיל (בבקעת הלבנון) ובדרום, ובסיסים של צבא לבנון. רשימת החללים שנפלו במלחמה הזאת כוללת כעת גם חיילים מסכנים, אנשי מילואים שהוצבו בעמדותיהם וצפו באפס מעש בארץ העולה בלהבות.

התכלית? כנראה להחליש את האוכלוסייה עוד יותר, להפוך את ההישרדות לקשה יותר ויותר ולדחוק את הצבא הלבנוני לפינה.

ההבטחה ל"ארמה חרוכה" לא באמת קוימה אתמול, כלומר, תושבי הדרום טעמו מנה גרושה של און ישראלי, אך לא עד כדי "צריבת התודעה",¹ אולי זה יגיע במנות מדורות ומחושבות (הלא הצבא הישראלי הוא צבא "מחושב", לא כמונו, החוֹרְנִים, אנחנו לא מחשבים). מי יודע? מי לעזאזל יודע? נותר משהו הגיוני בכלל?...

אובדן שפיות משתרר אט אט, לאט ובחשאי, בקצב מבוקי החדשות. כך אנחנו חיים עכשיו, ממבזק חדשות למבזק חדשות. דגימה: אני נמצאת כבר שעה בבית הקפה (בית הקפה הוא מפלט מהבית, אך לכשעצמו הוא אי נוסף של אי־שפיות... נגיע לזה מאוחר יותר. מתישהו).

...

התחלתי לכתוב את רשומות היומן האלה לחברים מחוץ ללבנון כדי לשמור על שפיותי וכדי לעדכן אותם בקורות אותי. הייתי גלוית לב וכנה ביחס לכל תחושותי, אלה שחוויתי ואלה שלא חוויתי. כוונתן של הרשומות היתה להיאבק באובדן השפיות בבית, בביתי וברעתי, לשבור את הבידוד במצור הזה, יותר מאשר להילחם בהאפלה התקשורתית, בגזענות וברעות הקדומות ולשבור את קשר השתיקה. ידידי החלו להפיץ אותן (באישורי). כשכתבתי את הרשימה השלישית התחלתי לקבל תגובות, תשואות וגינויים מצד אנשים שלא הכרתי, וקראו אותן. נהדר לשוחח עם העולם כולו, אך כעת אני מבינה שלגילוי לב ולכנות יש מחיר משל עצמם, מחיר שאני משלמת בלב חפץ. יחד עם זאת, רשומות היומן הללו הופכות להיות משהו אחר, ועכשיו אני מבינה שאני כבר כותבת לא רק לחבורה אינטימית של אנשים שאני אוהבת ומוקירה, אלא לבלוגוספירה בלתי ניתנת להגדרה של אנשים שרוצים חדשות "אלטרנטיביות". אני מודעת במיוחד לתחושת האחריות בהעלאתן על הכתב, יש להן חיים ציבוריים, הד שלא הייתי ערה לו אני חווה כעת כמעין עול. התעניתי בדבר ההשלכות של ההרציובורי הזה. האם להישאר גלוית לב, ביקורתית, מרגיזה ופחדנית, או להפוך לאקטיביסטית ולכתוב בשפה שונה לחלוטין? ישנה, כמוכן, דרך המלך בין שתי העמדות, אך אני חסרת אמצעים מנטליים למצוא אותה כעת, ואיני רוצה להקריב את הכנות, את השקיפות ואת הספקנות, ולהסתכן בכך שרשומותי יעוותו כדי לשרת איזו מטרה בלתי ראויה, או אם להשתמש באוצר המלים של הרטוריקה הרשמית: "להגיש לאויב סעד ועידוד". האויב מצליח היטב גם בלי הפטפטת הנסערת שלי (יש להם פצצת אטום, כוכב כדורגל

1 הכותבת משתמשת במקור בצמד המילים shock and awe – שמה של הדוקטרינה הצבאית האמריקאית המהוללת ששימשה במלחמה בעיראק, וכללה הפגזה מאסיבית של מטרות ניירות וניידות כדי להמם את הצבא העיראקי, להטיל אימה ולרסק את הנכונות העיראקית להילחם – המתרגמים.

מגאנה, מתת הרמוקרטיה, מלכות דראג אלוהיות ופסיכופת ימני ששמו הפרטי הוא ביבי). רשומותיה של בת שלושים ומשהו מוכת גורל ונטושה הכלואה בראסביירות (כלומר, מהמיוחסים במיוחסים) זה לא ממש הרבה, אני מאמינה.

אני נזכרת בכל היומנים המקוונים, הרבים כל-כך, שהפלסטינים שולחים, כאשר הישראלים מעוניינים להבטיח את השלום ולהעניק להם מנה הגונה של צדק באמצעות מצור, הפגזות, מחסומים, צלפים, הטלת מומים, מכות, וכל מה שישראל פיתחה במסגרת מאמציה לחזק את הרמוקרטיה שלה ואת שטחיה, וכמובן, להעלות תרומה לפריחתו של תהליך השלום. ובכן, דברי אינם דומים לאימיילים של אחי הפלסטינים – הם טעונים באמביוולנטיות ובאנטי-הרואיזם. בפלסטין הדברים פחות מורכבים, פחות מלוכלכים, הקונטרסט חד יותר וברור יותר. מה שישראל מגישה כעת ללבנון הוא מנה קטנה ממה שהיא מאכילה בו את הפלסטינים. זוהי מנה מרוכזת וחריפה, ובכל זאת – קטנה. עם זאת, המורכבות של הפוליטיקה הפנימית בלבנון ונקודות ההשקה המאוד מסובכות של לבנון עם הפוליטיקה האזורית הופכות את ההישרדות במלחמה הזאת, את הצפייה בה ואת תיעודה, לדבר מבלבל יותר. התאזרו בסבלנות כלפי, בבקשה. קשה להיות אנטי-גיבור.

חברי הפלסטינים מוחים על כך שהמערכה הישראלית בעזה נדחקה לקרן זוית של תשומת הלב והדאגה העולמית. עכשיו ביירות מושכת את תשומת הלב. אל תפנו מבטכם מעזה. אותם תותחים יורים. אותם ילדים מתייתמים, אותם אנשים נעקרים, מודרים מן ההיסטוריה, מעורטלים מצלם אנוש, מעוגלים למספרים שלמים ברשימות של ארגונים לא ממשלתיים לתרומות של שקי קמח וסוכר. אותו הדבר.

ביום החמישי של המצור התקבעה שגרה חדשה. מבזקי החדשות הפכו לשעון המסמן את הזמן העובר. אתה מוצא את עצמך עוסק בפעילויות המשונוות ביותר: שומע שבריר של ידיעה חדשה, מזנק לחדר אחר כדי להודיע למשפחה, אף שגם הם שמעו זאת, ואז אתה שולח את זה בהודעת טקסט לאחרים. בשלב מסוים של רצף העניינים אתה בעצמך הופך לשליח של ידיעה שנתקבלה זה עתה. לאורך הדרך אתה אוסף פיסות אחרות של ידיעות חדשות, אותן אתה משיב בחזרה. בין שני מבזקי חדשות אתה מלקט עובדות ומנסה לסדרן באופן שיתאים לתרחיש מסוים. אז אתה נזכר בתרחישים ששורטטו בעבר, ואתה מבין שאף אחד מהם לא עובד. אתה נאנח ומעביר ערוץ. עד שמבזק החדשות הבא מבויק. הדברים רק נעשים מכוערים יותר. אתה מפחד מרדת הלילה. מסיבה כלשהי אתה מאמין שההפצצה תחמיר בלילה, כשהראות לקויה, כשהכל אפוף עלטה. אבל זה לא נכון. ההפגזות ביום אינטנסיביות כמו ההפגזות בלילה. [...]

האזרחים הזרים הם עכשיו סוגיה חדשה. כשיש כלי-כך הרבה גולים שבאו לקיץ, כל-כך הרבה לבנונים בעלי אזרחות כפולה, ל-G8 קשה לתכנן את הפינוי. 200 אלף קנדים

(שמונה מהם נהרגו אתמול בדרום!), 50 אלף צרפתים... מה אפשר לעשות עם כל הדור לאומיים האלה? ליצור קטגוריות. קטגוריה ראשונה: הילידים האמיתיים, האוטנטיים, בהירי העור, משלמי המסים ובעלי הערך. קטגוריה שנייה: הילידים שזה מקרוב שולבו בחברה, שזה מקרוב נטמעו, שעורם כהה, משלמי מסים אך בעלי ערך פחות.

תוכנית הפינני הטובה ביותר שייכת לאמריקאים. הם מפנים את "אזרחיהם" לאתר אינטרנט (חה! לאור מצוקת החשמל, זה די מצחיק), שם הם מבטיחים רכבת אווירית מנמל התעופה (אף שמסלולי ההמראה הוחרבו) לקפריסין. אבל מה שממש לא מצחיק זה שיש אגרת פינני. בשביל אלה שאין להם כסף, ממשלת ארצות הברית מציעה בנדיבותה הלוואה. גאוני, לא? ההלוואות והאגרות מטופלות בקפריסין.

יש גם ערוצים סודיים ביותר בתיוכם של הגרמנים. הגרמנים תיווכו בסבב הקודם של חילופי שבוים בין חזבאללה לישראל. "הגרמנים יודעים איך לנהוג עם חזבאללה," ציין כתב חדשות אחר. מצחיק איך קונפליקטים כאלה מוצאים לעצמם מתווכים ושותפים למשא ומתן.

אני חושבת באובססיביות על מנהלי המשא ומתן ועל הדיפלומטים, איך הם מעבירים את יומם, איך הם יוזמים שיחות, איך הם מסיימים אותן. בראש הרשימה שלי מוצב עמרו מוסא, הדיפלומט המוביל של מצרים ומתנתה לליגה הערבית. טיפולו במשבר בלבנון יוצא מגדר הרגיל, ובא בהמשך לטיפולו במתקפה על עזה, וההישג המרשים ביותר שלו, אולי, טיפולו בדרפור. איך האנשים הללו מקבלים דיווחים על מאות אנשים שנהרגים, ובכל זאת מחליטים לא לפעול? מרתק אותי לדעת איך הם מעצבים את התודעה של עצמם, לא את המצפון, אלא את התודעה. אני מניחה שהם הופכים לקהי חושים. הם בטח סבורים ששטף ההיסטוריה יחוס עליהם. הם בטח רואים את העולם אחרת, באופן שבו יש אנשים מסוימים שנידונו להיות בעזה או בצור, והם אמורים לחיות חיים חסרי משמעות ולמות מוות עלום שם. הם לא. אותם אנשים מאמינים שהם מעצבים את המהלכים הגדולים של ההיסטוריה. הם מבלים את יומם, נהנים משינה ערבה ומארוחות דשנות, מכוניות ממוזגות, מטוסי סילון פרטיים, חליפות מחויטות, מי מגיע לארוחת ערב, איפה לבלות את חופשת הקיץ. הם לעולם לא יידרשו לתת דין וחשבון על דבריהם ועל מעשיהם.

לדוגמה: איך צלח עמרו מוסא את השיחה עם השליח הסעודי? שר החוץ הסעודי הגבוה היה איתן ברעתו, ונחשול יוצא דופן של גבריות מילא אותו ביטחון עצמי, הוא בוודאי אמר לו: "שהלבנונים יודיינו, חזבאללה צריכים לשלם. אנחנו תומכים בממשלת לבנון, אך אנו צריכים להוקיע את חזבאללה בפומבי ולדרוש הפסקת אש." ועמרו מוסא – מה הוא אמר? "אני מסכים אתך," והרגיש טוב על כך שהגיע להסכמה עם הסעודים. האם לא התהפכה קיבתו עם שמץ של אולקוס כשהניח את שופרת

הטלפון? האם לא ניסה בכל זאת להמשיך ולומר: "אבל הליגה הערבית צריכה לשחק תפקיד נחשוני בסיום הסכסוך במהירות האפשרית ולכפות הפסקת אש"? הנשיא שלו, חוסני מובארכ, ניהל כמובן שיחת עידוד משל עצמו עם אמצעי התקשורת. זה היה ממש מעורר השראה. אני חושבת שקל יותר להיות חוסני מובארכ, כי הוא סניילי. חירות, בתפיסתו, היא סניליות. והוא ממש על ספה של חירות מוחלטת. מצרים מחכה בנשימה עצורה כשהוא יוצא ומפגין עליצות של מי שאין לו שמץ של זיכרון או של תפיסה קוגניטיבית של העולם הסובב אותו.

בינתיים לבנון מופצצת עד עפר. עמרו מוסא בוודאי נלחץ לתת משהו ל"רחוב הערבי" (השד החמקמק הזה!). שרי החוץ הסכימו פה אחד שדרך הפעולה הטובה ביותר תהיה להעלות את הסוגיה בפגישת מועצת הביטחון של האו"ם בספטמבר. הם הבינו שהם חייבים משהו לאם הבכיינית עד בוש של הילד ערוף הראש, לילד הנודניק עד בוש של האם החרוכה, לפלסטנינים "העומדים איתן על אדמתם" בעזה וללכנונים מוכי הגורל בדרום. איזו הצהרה שתשכך את יגונם. התוכנה המהפכנית שלהם אמרה ש"הליגה הערבית קובעת באופן רשמי שתהליך השלום מת." אף אחד, אף לא אחד, ציפה לחוכמה כה מאירת עיניים ממועצת שרי החוץ. אני עדיין המומה מהעומק של ההצהרה הזאת.

...

היום החמישי למצור מבטיח להיות מרתק יותר. עוד קשקשת מוטרפת כזאת תגיע הלילה.

אוהבת את כולכם,
רשא

יומן מצור 13 (נשלח ב־5 באוגוסט 2006)

הבוגנוויליות בשיא פריחתן המפוארת.

רשומה זו מוקדשת לאַפְרָם. אכרם הוא מצידא (בלועזית זה אמור להיות "צידון", אבל אין לי סבלנות להתאים את עצמי לארם הלבן או לעול שלו, אין לכם התנגדות, נכון?). אכרם היה החבר הראשון שלי מצידא. ביקרתי בצידא לפני שפגשתי אותו, אבל זה נהיה משהו שונה לחלוטין אחרי שביקרתי שם איתו, ואחרי שלמדתי להכיר את העבודה שלו. אכרם הוא גם אחד מעמודי התווך של חיי בביירות. יש בינינו חברות

מסוג שונה, משום שהיא עיצבה עולם ייחודי לה, שפה משלה, גרושה במטאפורות, מאגר זיכרונות, ודימויים וסיפורים למכביר. אני נוטה לחשוב על החברות בינינו כעל מרחב, מקום מפלט דמוי גן מוקף ושלי.ו.

מאז חזרתי אכרם תקוע מחוץ לארץ. עד שהתחילה המלחמה הזאת התרגלתי להתגעגע אליו, אבל מהרגע שהפצו את נמל התעופה והחל המצור, הפכו הגעגועים לעניין אחר בתכלית. אני מתגעגעת ל"מקום המפלט", לשלווה של החברות בינינו. שיחות שנמשכות שעות, ולא משום שהרכה נאמר בהן, אלא דווקא משום שהענקנו לכל הנאמר את כל הזמן הדרוש. המשפטים שלא יכולתי לסיים מאז החלה המלחמה היו מתאימים בדיוק למקום המפלט שלנו.

אם אתם עוד זוכרים את ימיה הראשונים של המלחמה, האסטרטגיה של ישראל היתה בעיקר לבתר את הארץ. מערכת הדרכים והכבישים בדרום נהרסה, למעשה, כולה. התקשורת בין שלושת האזורים העיקריים של הדרום נעשתה בלתי אפשרית, והכבישים המובילים מהררם לביירות נחסמו לחלוטין. בין צידא לביירות הפרידו תמיד עשרים או שלושים דקות נסיעה דרך כביש ראשי לאורך החוף. עכשיו חולף המעבר הבטוח לצידא דרך רכס ההרים המשקיף על קו החוף, מהלך של שלוש וחצי שעות נסיעה. מאז התחילה המלחמה אולצו האנשים בדרום לעקור מבתיהם, בית אחר בית, נרדפו בידי מטוסי אף-16, מכונית אחר מכונית, משפחה אחר משפחה, לכל אחד פגו, לפעמים שניים. בתור שכזו, צידא הפכה לאבן שואבת בשביל כל הדרומיים אשר ברחו מפני המוות והחורבן.

אף שהעדרותו של אכרם היתה מוחשית, הוא בהחלט היה נוכח באופן שבו דימינתי אותו לעצמי צופה בשינויי הצורה של ביירות ושל צידון. ככל פעם שהבחנתי בשינויים הקטנים והסמויים אשר התרחשו בביירות, דיווחתי על כך לאכרם בדימוי. התגעגעתי לחלוק את האובססיה המשותפת שלנו לתעד את הדימוי, לאסוף רשמים אמפיריים ואנתרופולוגיים של חיי השגרה מסביבנו.

אני מודה שלפני כמה ימים כתבתי אליו בהתפרצות אנוכית, והצעתי לו לחזור (מיום ליום אני מבינה יותר עד כמה נעשיתי שברירית תחת המצור). הטיעונים שלי היו פומפוזיים, ולא הצליחו להסוות את געגועי אליו, געגועי האנוכיים בתכלית.

לכל אורך המלחמה, ההפצות, המצור, הכאב והיגון, הבוגנוויליות עמדו בשיא פריחתן המפוארת, צבעיהן מסחררים בבהקם: אדום סגלגל, ורוד רברבני, לבן זוהר ולפעמים אף צהוב חלמוני. לא פעם, הפריחה הזאת, תוצאה אובייקטיבית של נתונים "טבעיים", כלומר מים, שמש, חום ואולי אף רוח, עיצבנה אותי. הכל השתנה בזמן הזה של המלחמה, חוץ ממלוא תפארת הפריחה של הבוגנוויליות. עצים מלכלכים אחרים נבלו או קמלו, אחרי שהגננים המקצועיים אשר טיפלו בהם, או אלה אשר פרשו עליהם

את חסותם, הפסיקו לחיות על-פי אותו סדר יום, או פונו על גבי הספינות של בעלי הנתיבות הכפולה.

בדרך לצידון נדהמתי, הוטרדתי ואפילו התעצבתי מפריחתן השופעת של הבוגנוויליות. מבין שפע עליהן ופרחיהן הופיעו שברירי תמונות של חורבן. הפריחה הסגולה והוורודה של הבוגנוויליות שימשה מסגרת לגשרים שבותרו לשניים.

...

ככל שהתרחקנו מביירות הכביש נעשה יותר ויותר שומם. היו כמה משאיות עמוסות ארגזי אספקה שנשאו תווים של Médecins sans Frontières ושל "בית חולים חמוד".

המקטע האחרון שנותר מהכביש הראשי המפואר של אלחריירי מביירות לדרום היה המנהרה. הבחנתי בכתובת גראפיטי: WR = Love forever וחייכתי. היה משהו מנחם ברישום הזה, או בהעדרם של רישומים אחרים.

נסענו לאורך הכביש הישן, אף הוא נפגע. כמה חורים במרכוזי וחתיכות סלע, בטון ופסולת. מפיתולי הכבישים הפנימיים ניתן היה להבחין בכביש החדש ובמכתשים הגדולים של ההפצצות.

כביש החוף בדרך כלל הומה בשלב זה של הקיץ. מהגרים, בעלי נתיבות כפולה, סטודנטים בחופשת הקיץ ותיירים. זוהי רצועת החוף המתוירת ביותר בדרום. החופים כאן נעים בין המהודר לעממי. בתקופה זו, בקיץ, הרחובות הומים בנערי החוף החתיכים של העיירה, שזופים, מתהלכים ביהירות בבגדי ים, וזוכים לקצת תהילה מקומית. הכל היה שומם באורח מעורר אימה. אפילו החיילים, שהוצבו בנקודות מסוימות בלי שום היגיון נראה לעין, פסעו בזהירות, כמצפים לתפוס מחסה בכל רגע. החיים בכל מקום התכנסו בתוך עצמם. כל מה שנותר היה נתון באימת הספינות הישראליות המשייטות בשחצנות בים, מעבר לטווח הראייה. אינך יכול לראותן, אך כל שריר בגופך מתוח מחרדה תחת עיניהן הדרוכות. החיים נתונים לגחמות של הצבא הישראלי, הם הפגיוז את החוף כולו, פעם אחר פעם, כמדומה רק כדי להשביע את רעבונם האכזרי, להפגין את עוצמתם.

נסענו בדרכים המשניות בג'ייה וברמילה, ובעיירות ביניהן. חלפנו על פני בתים סגורים, דלתות נעולות, חלונות סכורים ותרסים מוגפים. מבטם האחרון של תושביהם עוד תלוי בגוזזטרות, מבט של פרידה רהויה, מממהר לברוך כי הכל מונח במקומו בבטחה ומייחל לטוב, אולי הם אפילו לחשו תפילה או ביקשו את רחמיו של האל או של הצלוב, לפני שחשו למכוננית ומיהרו להתרחק למקום מבטחים זמני. הכל תחת עינן הצופייה של אוניות המלחמה הישראליות, המשייטות בשחצנות בים, מעבר לטווח הראייה.

מפרץ צידא נגלה לעין, וכביש החוף המוביל לטיילת שלאורך הים היה נטוש לגמרי. גשר הגישה מן הכביש הראשי לטיילת נכתש. פגרי מכוניות השתרכו בשורה משני צדיו, כמה מהן קבורות תחת גושי בטון. הסתובבנו, פנינו ונכנסנו לציידא דרך כבישים פנימיים, שלאורכם נטועים פרדסי תפוזים ובוגונוויליות בשיא פריחתן.

אחמד, שנהג, לא אמר דבר. עכשיו קולו של אכרם דיבר אלי, שברירי שיחות שערכנו בנסיעותינו לציידא ודרומה. פרדסי התפוזים העלו ניחוח מסחרר, מחלתי על קסמו למען אכרם ומיקדתי את זעמי בבוגונוויליות. תנועת המכוניות בעיר היתה כבדה, וכך גם תנועת הולכי הרגל.

ציידא קלטה למעלה ממאה אלף עקורים עד לפני יומיים. המספרים עולים מדי יום. בתחילה הובילו את האנשים אל העירייה, שם מיינו אותם ואמרו להם ללכת למקומות אחרים, לבית ספר, לבניין ציבורי. נאמר לי שהיו אנשים אשר שכרו חרדי מבוא של בניינים, כדי שיהיה להם מקום ללון בו בלילה, או מקומות חנייה סגורים של מכוניות. עד כה, למעלה משמונים וחמישה בתי ספר שימשו כמקומות מחסה בשביל העקורים, בנוסף לבית הכלא ולבית המשפט.

ציידא נכתשה כהוגן בשבוע הראשון של המלחמה, אבל באופן יחסי למקומות אחרים בדרום, שפר מזלה. במהלך השבוע הראשון השתקה העיר, ואט אט נרגעה. אלה שיכלו להרשות לעצמם לעזוב עשו זאת, ובעלי האזרחות הכפולה התפנו. לאחר שנותקה מביירות, ונרמה היה כי היא מוגנת, יחסית, עטתה העיר מחדש ארשת של חיים נורמליים. זרם העקורים הוסיף המולה מוגברת לאותו הקצב, אבל העיר עדיין הולכת לישון מוקדם מהרגיל.

התקשרתי לזיידא. הוא יצא מהבית בלי לקחת את הטלפון הסלולרי שלו. אמו אמרה לי לנסוע ליד המבצר הישן ולחפש את מכונית הפולו האדומה שלו. היא גם אמרה לי לשאול את ה"מלך" על אודותיו, וכי ימצא אותו בשבילי. לא ידעתי מיהו המלך. "את לא מכירה את המלך?" שאלה בהפתעה. זאת היתה צידא, בירה פרובינציאלית. כולם רחוקים זה מזה רק בדרגה וחצי של הפרדה. עברנו, אחמד ואני, ליד המבצר הישן, וחיפשנו פולו אדומה. פולו אדומה לא היתה, אבל המון משפחות ישבו בנחת, באוויר הפתוח, מן הסתם יצאו לשאוף אוויר.

...

אנשים בעלי מוגבלויות גופניות ושכליות כאחת נרחקים הרחק לשוליים בחיי היומיום בלבנון, בתנאי המחיה הנורמליים. בזמן מלחמה, רחיקתם לשוליים הפכת לדבר קורע לב. בעת שבני אדם התפנו בלחץ, בחופזה ובפאניקה, משפחות הופרדו, ובעלי המוגבלויות לעתים הופקדו לחסדי אחרים (שאינם מוגבלים), או ננטשו. צורכיהם המיוחדים הוזנחו (כיסאות גלגלים, קביים שהושארו מאחור, אספקת תרופות ארוכת

טווח וכו'). ישנם סיפורים מעוררי חלחלה. גבר בעל מוגבלויות שכליות וגופניות חמורות נדחס לתא מטען של מכונית, והוסע שמונים קילומטר עד שהושם במיטה. אשה מבוגרת, שאינה יכולה ללכת, הושארה לברה (לא היה לה מקום במונית שמשפחתה שכרה כדי לנוס), ופונתה בידי ראש הכפר. הוא השאיר אותה במרכז, ועזב. עבד אלכרים סיפר לי את הסיפורים האלה, וקולו נעשה צרוד. הוא השתק וחנק את דמעותיו כאשר סיפר לי את הסיפורים שסופם רע: אשה אחת מתה משום שכמות האינסולין הדרושה לה כדי לחיות לא סופקה לה. אחד המתנדבים נהרג כשנסע בעת הפצצה. הוא נסע להציל ולפנות שלושה נכים שהושארו בכפר קאסמיה, ממש מעל צור. השלושה הובאו לבסוף למקום מבטחים, ולא ידעו כי הוא מת בדרכו להציל אותם.

ישבתי במשרד המרכזי [של משרד הסיוע לנכים] מול שולחן הכתיבה הקטן של עבד אלכרים, העמוס בניירת ובמסך מחשב גדול. דלאל זימומה סביבנו במכתבים ובמשימות. המשרד המה פעילות. התחושה היתה של מפקדת מבצע גדול. אנשים נכנסו ויצאו, מסרו דיווחים על ה"משימות" שלהם, הביאו דברים, לקחו דברים, הטלפון לא חדל לצלצל, ויחד עם זאת לא היתה תחושת מתח במקום. היתה זו הפעם הראשונה מאז פרוץ המלחמה שמצאתי את עצמי במקום בו האהבה היתה מוחשית, כלומר אהבה כמו בויקה משפחתית ספונטנית, מאושרת, המאחדת קהילה הלומת מאורעות אפלים.

עבד אלכרים חתם כל חילופי דברים או שיחה בבדיחה או בהערה המביעה חיבה רבה. יכולתו לחייך, כפי שעשה פעמים כה תכופות, היפנטה אותי. אדם גבוה, רזה, שחום עור, נאה, בעל תווי פנים עדינים ומסותתים. הוא הקריץ כלייך הרבה עדינות וחביבות עד שתווי פניו החדים נמסו ונעשו מעוגלים. לעומת זאת דלאל נמוכת קומה, אך משררת כלייך הרבה אנרגיה עד שממדיה הפיזיים אינם מסוגלים להכיל את הווייתו. בהירת עור, עיניה בוהקות, ויש לה צחוק משגע. היא בחורה ישירה, בלי שטויות, שלא יכולה לשבת יותר מחמש־עשרה דקות. יש ביניהם סיפור אהבה אדיר, אבל זה עניין אחר לגמרי.

...

אשה צעירה נכנסה למשרד בכיישנות. נזקקה לטלפון. ביקשה את רשותו של עבד אלכרים. התקשרה למשפחתה, שעקרה לעיר אחרת. היא הזכירה לי את האנשים שעומדים בתור לטלפונים ציבוריים בבירות. בצעדיהם אפשר לקרוא את רשימת השאלות הארוכה שבוערת בתוכם. היא דיברה בחיפזון, כאילו כדי לא לבזבז יותר מדי את קו הטלפון של המשרד. השיחה שלה היתה כמו רישום טלגרפי: מי, היכן ומה מצבם. היא דיווחה את המידע שלה, ומידע רוח אליה בחזרה. היא ניתקה, חייכה מאחורי וילון של חדרה והודתה לעבד אלכרים בכיישנות. הוא החמיא לה על בגדיה. היא ציחקקה קצת, אבל יצאה החוצה בכתפיים שחות מכובד המידע שהועמס עליה, שכלה מעבד

עוברות, מריץ כל אחת מהן, ממסמר כל אחת כדי שלא תחמוק מן הזיכרון. המרכז עוזר כעת לאנשים למצוא את שארי בשרם. נתנו מחסה לאנשים שישנו ברחובות, נטושים לגמרי, ביניהם אשה מסרי לנקה שעברה כעוזרת ומנקה, והמשפחה שהעסיקה אותה השאירה אותה מאחור.

...

בניין דאר אל־סלאם ניצב על גבעה המשקיפה על צידא העתיקה ועל המבצר. בריוה קלה ורכה נשבה. הכל היה הרבה יותר שקט על הגבעה. עברנו את פסטיבל ההיכרויות, ולבסוף שם משפחתו של זיאר (אביו) ושם משפחתי שלי (אבי) הם שאיפשרו לנו להיכנס. ביקשנו לבקר רק את המטופלים שהגיעו בעקבות המלחמה, אלה בעלי "הצרכים המיוחדים".

אחד המנהלנים האחראים על המוסד הדריך אותנו. הרצפה היתה מוצפת אור טבעי. אפילו המסדרון היה מואר היטב. החדרים היו מרווחים והכילו ארבע מיטות. התפוסה בקומה לא היתה מלאה.

בחדר הראשון – אמל ושני אחיה. הם אינם יכולים ללכת. לה יש מוגבלות פיזית קטנה, אבל היא נשארה איתם. פנים עגלגלות ורכות, מפיקות חיבה, עיניים שחורת מטריפות. כשנכנסנו, סידרה את כיסוי הראש שלה. אחד מאחיה נשען על החלון המשקיף אל הגן, והאחר שכב על המיטה ולא פנה אלינו. משפחתם נשלחה לבית ספר, הם באו לבקר אותם. הם שוהים בבית החולים כבר אחד־עשר יום.

בחדר השכן שכב על המיטה אדם בעל מוגבלויות גופניות ושכליות חמורות. "הוא נדחס לתא מטען של מכונית", אמר המנהלן, "והוסע מעיטרון (שנהרסה כמעט לגמרי) לציידא. אחיו הסיע אותו לכאן, השאיר את מחמוד, בנו, כדי שיטפל ברוד, ונסע עם שאר בני המשפחה למקום אחר." מחמוד, נער בן חמש־עשרה, נראה לי קטן מדי. פנים מאירות, קורנות, יפהפיות. עיניים ערמוניות גדולות. מחמוד שבר את לבו של זיאר. הוא התקרב אליו. "רציתי לטפל ברוד שלי", מחמוד ענה לשאלתו של מישוה. פירושו של דבר – להחליף חיתולים, להאכיל ולרחוץ, הסביר המנהלן. לבי התהפך בקרבי מרוב כאב. מחמוד ורודו נמצאים שם כבר אחד־עשר יום. כאשר אביו השאיר אותו שם עם רודו, למחמוד לא היה מושג לאן תגיע לבסוף משפחתו. במשך ימים לא שמע מהם. מחמוד חשב שהם שוהים באחד מבתי הספר בצידא. מישוה ריווח כי ראה אותם באחד מבתי הספר, אבל הסתבר שהיתה זו ידיעה כוזבת. יום אחד התקשר אביו מסוריה. לרוע המזל, מחמוד בדיוק הלך למסגד להתפלל. אחד המטופלים בחדר הסמוך ענה לטלפון ורשם את המידע. מחמוד הצטער מאוד שהחמיץ את השיחה.

המנהלן שיבח אותו ואת רוחו האיתנה, אבל סיפר כי ראה את הנער עומד ליד החלון ומתכונן באופק במבט דואב ואבל.

בחדר הבא היו שני אנשים, שניהם ספגו פגיעות חמורות. הם טופלו בדאר אל־סלאם כדי להקל על העומס של בתי החולים. אחד מהם לא דיבר, לפחות לא כאשר היינו שם. הוא מעינאתא (כפר שנכתש בצורה די חריפה). נפגע בשתי רגליו. הוא ביקש מהמנהלן קביים. במיטה השנייה שכב אדם מבוגר, גם הוא פצוע ברגלו. הצלב האדום הציל אותו, גם הוא מאותו הכפר (עינאתא), ואז הוסע לצור. משם הועבר לבית חולים לביב בצידא, ומשם לדאר אל־סלאם. מצב רוחו היה שפיר. משפחתו הועברה לבית ספר שכן.

בחדר הבא שכבו שתי נשים. אחת מהן זקנה. בנה ישב לידה וטיפל בה. מולה היתה אשה מעבאסיה, בעלת מוגבלויות גופניות, שאינה יכולה ללכת. היא ננטשה. ראש הכפר ההוא הקפיץ אותה לכאן והלך. היא לא דיברה. אף אחד לא ידע דבר אודותיה. לא היו לה שום מסמכים מזהים. היא שכבה במיטה ובהתה לעבר הגן. מבטה לא היה בלתי ממוקד. למעשה, היה מכוון. לעתים נדירות יצא לי לראות יגון כל־כך חד, מזוקק. הסתובבנו בחדר שלה והיא לא הניעה שריר. מנהלן בית החולים בירך אותה לשלום. היא לא הגיבה.

בחדר הבא שוכנו ארבע נשים מבוגרות. אחת מזע'יריה, חולת סוכרת שרגליה נקטעו, מחוברת לדיאליזה. היו לה עיניים ירוקות חוררות. זיאר (בעל החיוך המשגע) גרם לנשים המבוגרות לדבר. הוא הסתובב ושאל כל אחת מהן מניין היא. את האשה הזקנה מזע'יריה שאל אם היא מכירה את משפחת פג'פ. היא אמרה כי זהו שם נעוריה. "זיהיתי את העיניים הירוקות", השיב בידענות. שכנתה באה מעדלון, נזקקה לניתוח להסרת קטרקט, ושהתה בכית החולים כבר עשרים יום. אחת הנשים סימנה לי לשאול גם אותה, וכך עשיתי – היא השיבה שהיא מצריפה. "עוד תשמעי על הטבח בצריפה, עוד תשמעי", אמרה לי. היא נסעה עם משפחתה לצור ומשם לצידון, אך אמה, שחלקה את החדר עם שאר הנשים המבוגרות, הלכה שבוע מאוחר יותר מצריפה, "הלכה במשך שלושה ימים, בלי הפסק", אמרה שוב ושוב. "אשה זקנה כמוני, הולכת במשך שלושה ימים. ראינו את המוות ולא יכולנו לעשות שום דבר אלא ללכת."

...

כשהם הסיעו אותי בחזרה כדי לפגוש את אחמד, חזר זיאר למצב רוחו המשועשע: "השאלה הקריטית שעולה מהמלחמה הזאת היא היכן הן נשות צידא? כיצד יכלו להיעלם?" חוסיין השיב כי כולן עברו לברומאנה (בהרים), או התפנו עם הזורים. "ארור מזל הביש שלנו, כל נשות צידא הן בעלות אזרחות כפולה!" – "כולן עזבו? בטוח יש כמה שנשארו, אנחנו צריכים למצוא אותן," צחק חוסיין חרישית.

אחמד ואני נסענו בחזרה באותה הדרך. ציפיתי לניחוח פריחת התפוזים, וכעת התחלתי לסלוח לפריחתן המלאה, המפוארת, של הבוגנוויליות. לבי מעולם לא היה כבר כלי־כך. היה הרבה במה להיתלות, כלומר, תקווה, או כוח, או מה שלא יהיה, שגורם

לאנשים להמשיך ללכת. אבל היתה גם כל־כך הרבה אומללות.

...

היגונות שאני ראיתי.

אפילוג

ניו יורק, 18.10.2006

הפסקת האש נכנסה לתוקף ב־14 באוגוסט, מה שלא מנע עוד כמה חדירות ישראליות לשטח לבנון מאז, ניסיון כושל לחטוף את השייח' מוסא יזבכ, חטיפות פחות כושלות של אזרחים לבנונים בידי ישראל, והמשך המצור הישראלי על חופי לבנון ועל שמייה, שלא הוסר במשך כמעט חודש לאחר כניסתה של הפסקת האש לתוקף. חסן (ריב) נצראללה הלא נכון, שנחטף בעת המלחמה בחשכת הלילה בידי הצבא הישראלי (בהפגנת עליונות מודיעינית), הוחזר בלא פגע. הרחף האובססיבי הטרגי־קומי של הצבא הישראלי לחטוף את שייח' מחמד יזבכ ממשיך להיות בגדר תעלומה, אבל זה כבר סיפור אחר.

התגובה המיידית של הרפובליקה הלבנונית היתה להשיב לעצמה מהר ככל האפשר את הנורמליות, להמשיך מן המקום שבו עצרנו, לאסוף את שברי החיים של כל אחד מאתנו. באופן רשמי נכנסה הפסקת האש לתוקף ב־8 בבוקר, שעון ביירות, וב־8:05 נמלאו הכבישים לדרום בכל אמצעי התחבורה האפשריים, נושאים על גבם המוני מגורשים החוזרים לבתיהם. הם נסעו בעקשנות ובלי פחד, למרות ההזהרות על פצצות מצרר שטרם התפוצצו, למרות הכבישים והגשרים ההרוסים, למרות ההזהרות של הצבא הישראלי. באותו יום העריכה השרה הנערצת שלנו לעניינים חברתיים, מאדאם נאא'לה מְעֵאוֹר, בחוכמתה הרבה (הוכחות רבות לתבונתה קיבלנו במשך הקריירה הפוליטית הקצרה שלה), כי יהיה זה הולם ונכון לדרוש עכשיו מחובאללה להניח את נשקו. לא, היא לא התייחסה ל־30 אלף החיילים הישראליים הנמצאים על אדמת הדרום, למוקשים, לפצצות המצרר, למספרי ההרוגים, לגופות הלכודות עדיין תחת ההריסות, לרכוש ההרוס, לעסקים האבודים, לתשתית ההרוסה, לכאב, לאומללות. לא, לא היא, בחריפות שכל ובעידון, היא העזה לדבר על לב הבעיה, להציל את הרפובליקה.

באותו יום, עת שמעתי את מהדורת החדשות של הצהריים ואת הדיווח על ישיבת הממשלה, חשבתי שאינני מסוגלת לחיות בארץ הנשלטת בידי מעמד פוליטי כל־כך מטומטם. בעצם התחלתי לחשוב על הגירה לארץ ערבית אחרת. הרי ה"מערב" בלתי נסבל באותה מידה. כל אותו שבוע, אחרי הפסקת האש, היה בשבילי בעצם גיהנום.

גיהינום שונה מזה של המלחמה. ביומיים הראשונים, יום שני, ה־14 באוגוסט ויום שלישי שלאחריו, הייתי משותקת. דימיתי לעצמי את הזוועות הממתנות למגורשים ברגע שבו יגיעו לבתיהם. הגופות הקפואות של המתים, יקיריהם ואהוביהם, לכורים במשך שבועות בין ההריסות. דימיתי את הגופות המוצאות מקברי האחים הזמניים. מספרי המתים עלו במהירות באותם ימים. המספרים הלמו בראשי. במשך המלחמה הייתי לגמרי אובססיבית ביחס לגוויות הלכודות בין ההריסות, ובעת הפסקת האש הייתי אובססיבית ביחס לגוויות המפונות מבין ההריסות. זה נעשה גרוע עוד יותר כאשר חזבאללה החל לקיים לוויית ואירועי אבל קולקטיבי. אידיאולוגיה אינה יודעת רחמים כאשר מדובר בצער.

יום יום, לילה לילה, שידרה תחנת אלי־מנאר של חזבאללה לוויית בשידור ישיר. לפתע חלק מהמתים היו לשהידים, עם שמות ופנים, בעוד אחרים ירדו לתהום הנשייה. שום דמעות לא שודרו שם. אם שאיבדה את בנה התייצבה באחת מתוכניות הטלוויזיה והצהירה שהיא מסרבת לתת לאהוד אולמרט את הסיפוק לראותה בוכה. התחלחלתי בזוועה קרה מהאלימות שבהצהרתה ובכיתי במקומה. הרי לאהוד אולמרט לא אכפת ממנה, מבנה, מצערה, וגם לא ממותם של הישראלים. הוא מין טיפוס כזה של "נוק מקיף", "collateral damage", גבר־גבר בשעותיו היפות ביותר, שהשיב לקריאת ההיסטוריה ויצא למלחמה חמוש בעיקרון, באסטרטגיה ובמודיעין טוב.

לבסוף, ביום העשירי או השנים־עשר למן תחילתה של הפסקת האש, ראיתי צער, אמיתי, ללא רבב, בשידור חי. היה זה בכפר מרואחין ליד הגבול. מרואחין היה אחד המקומות הראשונים שחוו את מכונת ההרג ההמוני של הצבא הישראלי. זה גם הכפר שהיה הכי קשה לברוח ממנו ולשוב אליו. הגופות נחו שם במשך שבועות. התושבים החוזרים היו במצב של הלם שאי־אפשר כלל לדמות. המצלמות תיעדו את הבכי. רק אז חשתי כאילו הוסר משא מעל כתפי. הסתכלתי בהם בוכים, לא מוצאים ניחומים, מלטפים את הילדים העטופים פלסטיק, מנשקים את נרתיקי הפלסטיק, נתלים על ערימות של גוויות, מועכים את כותרות הפרחים בפניהם. מלה לא נאמרה, לא זעם, לא כעס, רק כאב, אמיתי, מזוקק. הדמעות שנאצרו בתוכי במשך שבועות פרצו החוצה. סוף סוף הצלחתי לבכות את גודל הכאב שלי.

התגובה המיידית שלי אחרי הפסקת האש היתה לחזור לעבודה, להשיב לעצמי את תחושת הנורמליות בעבודה. בהתחשב במה שעבר עלינו, לא היה קל להתרכז, או אפילו לגייס מוטיבציה כדי לחזור לחיים. אני חיה, יש המון הוכחות לכך, אבל חלק גדול

ממני מת. מומחים אומרים, כי נטל האשמה טיפוסי למי ששרד מלחמה ממושכת, או הרג המוני מאורגן. אין לי כוח לתובנה חדה כזאת, כדי לקבוע אם הרגשתי (או עודני מרגישה) אשמה משום ששרדתי, משום שהיתרונות המעמדיים שלי הגנו עלי. אני יודעת שהפנמתי את המוות שראיתי. אני יודעת שאני נושאת בתוכי את בת השנתיים המתולתלת והמחותלת שהוצאה מתוך הריסות המקלט בקאנא, ישבנה מוצף דם. כאשר הוציאו אותה, ידה היתה מושטת מעלה, לפני שמתה. היא קראה לעזרה, ואני ישנתי. היא בקאנא, אני בראסיביירות. אני נושאת אותה, ואני נושאת אחרים, מכוגרים יותר, מתולתלים וחלקי שיער, כהי עור ובהירי עור, חומי עיניים וירוקי עיניים. הם אינם נטל, אבל הם לקחו אתם חלק משמעותי ממני לשאול שבו הם נמצאים עכשיו. רוב הזמן, אם לא כל הזמן, אני די מבולבלת, קצת לא ממוקרת, קצת נגדרת אל השאול. אני יודעת שיש איזו ריקות מטושטשת במבטי. המתים הללו, או מוטב רוחותיהם, לא רודפים אותי. הם לא מטרידים אותי ולא את סובבי. אני יודעת שהם יניחו לי מתישהו, אני יודעת שאצליח להוציא אותם ממני. אני לא בטוחה איך זה יקרה, אבל האינטואיציה שלי אומרת כי בני האדם, שהם היו פעם, זקוקים לזיהוי, לא רק שם ופנים, אלא גם באופן מלא לגמרי, כזה ההופך אותנו למה שאנחנו. יש לקבוע כי מותם היה פשע, ואותו יש לתבוע לא בשרה הקרב אלא בבית הדין.

אני כותבת את האפילוג הזה בניו יורק. שוב אני ממלאת כאן את ההתחייבויות המקצועיות שלי. לביירות הגעתי ב-11 ביולי 2006, יום לפני המלחמה. את ניו יורק עזבתי אחרי שחייתי בה במשך שמונה שנים וחצי, עם המון אמביוולנטיות, משום שאני אוהבת אותה מאוד. אבל חזרתי אל רחובותיה המוכרים, שונה לגמרי. לא רק שאני מרגישה שמרחק של שנים מפריד ביני לבין כל אדם וכל דבר בניו יורק, אלא שעם כל הדיבורים על המערכה הצבאית המתקרבת נגר איראן, אני חשה שכולנו, באזור שלנו, באזור שלי, נידונו לתוכנית של מוות קולקטיבי, כך שנקבל עוד זימון לגיהנום בעיניים פעורות ובאוזניים כרויות ובתוך כך, הם, כל מי שאני רואה בניו יורק, ישרדו. בלא פגע. זהו עסק של זמן שאול. אני מסתובבת כמעט כמו רוח רפאים, עונש המוות שלי קרב יום יום.

מאנגלית גיא רוך גלבע